

KŘIŽOVATKY ČESKÝCH A ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN 1968

Učební pomůcka *Křížovanky českých a československých dějin – 1968* představuje soubor tiskovin z období pražského jara a okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. Naleznete zde mapy, novinové články vztahující se k významným okamžikům československých dějin, ukázkou dobové reklamy, dobového humoru, korespondence, apod. Pracujeme s pojmem médium v širším slova smyslu, chápeme jej jako jakýkoli tištěný materiál nesoucí sdělení. Pracovní materiál je rozdělen na dvě části:

- pro pedagogy: obrázek + metodický podklad;
- pro žáky: obrázek.

Cílová skupina: 2. stupeň ZŠ; SŠ

Motivace vzniku programu:

Pracovní materiál je založen na dobových tiskovinách vztahujících se k dějinám počátku 20. století, především k období po roce 1968.

Návaznost na RVP ZV:

- vzdělávací oblast Člověk a společnost
- vzdělávací obor Dějepis: Tematický celek Rozdělení a integrující se svět očekávaný výstup: žák prokáže základní orientaci v dějinách Československa v období 1968–1975
- průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Výchova demokratického občana; Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Mediální výchova

Klíčová slova:

pražské jaro, Dva tisíce slov, okupace Československa

Metody a techniky:

- slovní (výklad, práce s písemnými prameny, prezentace - tvorba zprávy), práce s obrazovými prameny, brainstorming, skupinová práce

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Manifest Dva tisíce slov (úplný název: Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem) vznikl v období Pražského jara. KSČ jej odmítla a později jej označila za kontrarevoluční.

Sbírka: Národní muzeum – Historické muzeum

Otázky k zamyšlení:

- Kdo byl autorem tohoto dokumentu? *Ludvík Vaculík*
- Kdo dal jeho vzniku podnět? *Vznikl na základě podnětu pracovníků Československé akademie věd – Otty Wichterla, Jana Brody, Otakara Poupě, Miroslava Holuba.*
- V jaké pozici se nacházeli v 70. letech během normalizace sympatizanti tohoto dokumentu? *Sympatizanti byli perzekvováni. V očích sovětského politbyra představoval manifest Dva tisíce slov neschopnost a neochotu Dubčekova vedení akceptovat moskevské instrukce, dokument se stal symbolem kontrarevoluce.*
- Za jakým účelem dokument vznikl? *Měl aktivizovat československé obyvatelstvo proti sílícímu tlaku ze strany Sovětského svazu proti reformním změnám v zemi.*

ZACHVÁTIT SE

NEDÁME!

Plakát z období okupace vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968.

Sbírka: Národní muzeum – Historické muzeum

Otázky k zamyšlení:

- Pokus se identifikovat všechny symboly na plakátu. *Kříž, pěticípá hvězda, svastika, ruka s pařáty, Pražský hrad, heslo Zachvátit se nedáme*
- Co tyto symboly představují? *Kříž – odkaz na křesťanskou tradici Československa; pěticípá hvězda – Sovětský svaz, svastika – nacismus; ruka s pařáty – antropomorfní ztvárnění zla apod.*

NEDÁME!

REPORTÉR

Občané svobodného socialistického Československa!

Nemáme jinou možnost spojení s Vámi. Budova svazu byla obsazena okupačními armádami. Pracovníci našich redakcí jsou rozeznáni. Nemůže pracovat ani Mezinárodní organizace novinářů.

Obrácíme se na Vás, abychom vyjádřili své přesvědčení, že spolu s námi neznadíte jedinou legální vládu této republiky v čele s ing. Černíkem, že neznadíte nově zvolený ústřední výbor KSČS v čele se soudruhem Dubčekem.

Zachovávejte klid a rozvahu. Naši jedinou zbraní je síla myšlenek. Naši zbraní je přesvědčení, že „Pravda zvítězí“. Dnes i v budoucnosti, za jakýchkoliv okolností nepodporujte jakýkoliv pokus okupantů o vytvoření zrádčevských orgánů v tomto státě. Neslyšíte, nevidíte, nevíte, neznáte. Pomáhejte sobě a stůjte za sebou. Jeden za všechny, všichni za jednoho. Bojkotujte zrádce, bojkotujte jejich rodiny. Nepomáhejte jim.

Pokud budete hovořit se zahraničními návštěvníky. Žádejte je, aby lid jejich země nutil vlády těchto zemí, aby zaujaly rozhodné stanovisko k agresi vůči Československu. Aby dělníci těchto zemí sabotovali lodě agresorů, aby zaměstnanci letišť odmítali přijímat jejich letadla, aby pracovníci obchodů odmítali prodávat příslušníkům agresorů. Žádejte, aby jejich země přerušily diplomatické styky s vládami okupantů. Nejde jen o Československo. Jde o svobodný svět, který chce žít v míru. Připomeňte jim, že již v roce 1939, tím že ponechal svět Československo jeho krutému osudu, dal příčinu ke vzniku II. světové války. Svět má jedinou možnost. Všechny způsoby zabránit tyranii, která se vznáší nad Československem.

Nemáme jinou možnost. Proto prosíme, každého, kdo má možnost psát na psacím stroji: rozmnožte tento krátký leták a šiřte jej mezi lidem.

I my jsme s Vámi – buďte s námi.

Svaz českých novinářů

POLITIKA · KULTURA · SPORT · KOMENTÁŘE

Jeden z plakátů, které se vyrojily během okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy.

Sbírka: Národní muzeum – Historické muzeum

Otázky k zamyšlení:

- Jakým způsobem šířila společnost svůj nesouhlas s okupací Československa? *Prostřednictvím vystoupení v rozhlase, televizi a rozdáváním letáků.*
- Byli si vědomi vojáci zahraničních jednotek situace v Československu? *Zahraničním vojákům bylo řečeno, že v Československu probíhá kontrarevoluce, které mají zabránit.*

NEDÁME!

DIKOBRAZ

5. ZÁŘÍ 1968 ROČNÍK XXIV. CENA 50 HAL.

Reakce na okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy. Obyvatelé Československa mátlí okupační vojska v srpnu 1968 tím, že přes noc strhali či pozměnili dopravní směrové ukazatele. Vojáci tak často nevěděli, kudy mají jet, či kde se vůbec nacházejí.

Zdroj: D. M., 1968. *Dikobraz: nezávislý satirický a humoristický týdeník*. Praha: Eurostudio, roč. 24, č. 36, titulní strana.

Otázka k zamyšlení:

- Co chtěl autor karikatury čtenářům sdělit? Chtěl ukázat *způsob, jak zahraničním jednotkám ztížit orientaci poté, co překročily státní hranici Československa*.
- Jakým způsobem by si bránil/a v orientaci zahraničním vojskům ty?

DIKOBRAZ

17. ZÁŘÍ 1968 ROČNÍK XXIV. CENA 80 HAL.

MILOŠ NESVADBA

Reakce na okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy dne 21. srpna 1968.

Narážka na legendu o blanických rytířích. V těžkých chvílích české historie byla hora Blaník (638 m. n. m., Středočeský kraj) symbolem naděje na získání svobody a svébytnosti českého národa. Podle pověsti uvnitř hory odpočívá vojsko, které čeká, až bude českému národu nejhůře. Ve chvíli, kdy bude naše vlast v největší tísní, se zazelená suchý dub na Blaníku a pramen pod ním vydá tolik vody, že se studánka přeplní a voda poteče po stráni dolů. Poté se v hoře otevře Veřejová skála a rytíři uvnitř se probudí z hlubokého spánku. Pod vedením patrona české země svatého Václava vyrazí proti nepřítelům, porazí je a v Čechách nastane opět klid a mír.

Zdroj: Nesvadba, M., 1968. *Dikobraz: nezávislý satirický a humoristický týdeník*. Praha: Eurostudio, roč. 24, č. 38, titulní strana.

Otázky k zamyšlení:

- Zamysli se, proč použil karikaturista symbolicky kopec Blaník? *Dle pověsti přijdou na pomoc blaničtí rytíři, až bude území Českých zemí v největším nebezpečí.*

**Šťastné
a veselé Vánoce
v roce 1989**

Karikatura, která skutečně vyšla v časopisu *Dikobraz* v roce 1969.

Zdroj: Anonym, 1969. *Dikobraz: nezávislý satirický a humoristický týdeník*. Praha: Eurostudio, č. 1, s. 2.

Otázky k zamyšlení:

- Nadsázka, nebo vize budoucnosti?

★ *Proletáři všech zemí, spojte se!*

RUDÉ PRÁVO

ORGÁN ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

SOBOTA 23. SRPNA 1969 ČÍSLO 198 — ROČNÍK 49 (Právo lidu roč. 72) CENA 1,— Kčs

Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění k ochraně veřejného pořádku

PRAHA 22. srpna (ČTK) — Předsednictvo Federálního shromáždění na své páté schůzi projednalo vládní návrh zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku.

Předseda vlády ing. O. Černík podal předsednictvu Federálního shromáždění zprávu o zasedání vlády, která se zabývala mimořádnou situací, vzniklou z rozsáhlého vystoupení různých protisocialistických a extrémních sil v některých městech ČSR. Poslední tři dny vyvrcholila činnost protisocialistických, deklasovaných zvlášť a destruktivních skupin, které narušují veřejný pořádek, klidnou práci, ohrožují bezpečnost i životy občanů a poškozuji veřejný majetek. Proto bylo nutno použít proti nim mocenských prostředků. Mimořádná opatření vyplývající z tohoto zákonného opatření budou použita nejen proti nim, ale i proti těm, kteří k takovým akcím vyzývají nebo je podporují.

Předseda vlády požádal předsednictvo Federálního shromáždění, aby projednalo a schválilo předložený návrh tohoto zákonného opatření na přechodnou dobu — do 31. prosince 1969.

Předsednictvo Federálního shromáždění posoudilo vládní návrh zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku a po rozpravě je jednomyslně přijalo.

Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění ze dne 22. srpna 1969 o některých přechodných opatřeních, nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku

V zájmu upevnění a ochrany veřejného pořádku, který je v současné době hrubě narušován, zejména ze strany protisocialistických a protisociálních zvlášť, usneslo se předsednictvo Federálního shromáždění podle čl. 58 odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, na tomto zákonném opatření:

§ 1

Kdo se po nabytí účinnosti tohoto zákonného opatření

— účastní akce narušující veřejný pořádek, kdo k takové akci vyzývá nebo ji podporuje, kdo neuposlechne výzvy veřejného činitele k zachování veřejného pořádku nebo kdo k takovému neuposlechnutí jiného vybízí,

— kdo odepírá plnit povinnosti vyplývající z jeho služebního postavení nebo pracovního zařazení a ztěžuje tak úsilí o udržení veřejného pořádku či narušeného chodu pracoviště nebo kdo jiného k takovému neplnění povinnosti vybízí,

— bude potrestán, pokud nejde o trestný čin, pro přestupek odnětím svobody až do tří měsíců nebo peněžitým trestem až do 5000 Kčs nebo oběma těmito tresty.

§ 2

U přestupku podle § 1 tohoto zákonného opatření, jakož i u trestných činů pobuřování podle § 100, hanobení republiky a jejího představitele podle § 102 a 103, hanobení státu světové socialistické soustavy a jejího představitele podle § 104, poškozování zájmu republiky v cizině podle § 112, útoku na státní orgán a orgán společnosti podle § 153

§ 156 a, podněcování podle § 164, schvalování trestného činu podle § 165, obecného ohrožení podle § 179 a výtržnictví podle § 102 trestního zákona, pokud byly spáchány po nabytí účinnosti tohoto zákonného opatření osobou vyhýbající se povinné práci, a dále pro trestný čin příživnictví podle § 203 trestního zákona spáchaný po nabytí účinnosti tohoto zákonného opatření, zvyšují se horní hranice trestu odnětí svobody stanovené v zákoně o polovinu. Mimo to lze v těchto případech uložit též trest zákazu pobytu na dobu jednoho roku až pěti let.

§ 3

Rozhodovat o přestupku podle § 1 tohoto zákonného opatření, jakož i o trestných činech pobuřování podle § 100, hanobení republiky a jejího představitele podle § 102 a 103, hanobení státu světové socialistické soustavy a jejího představitele podle § 104, poškozování zájmu republiky v cizině podle § 112, ztěžování pravomoci veřejného činitele podle § 156 a, podněcování podle § 164 a, schvalování trestného činu podle § 165, útoku na státní orgán a orgán společnosti podle § 153 a příživnictví podle § 203 trestního zákona přísluší u okresního soudu samosoudci.

Pro řízení se užije přiměřeně předpisů trestního řádu s těmito odchylkami:

a) přípravné řízení podle trestního řádu se nekoná; řízení před soudem se zahajuje na podkladě trestního oznámení orgánů SNB;

b) samosoudce věc předběžně neprojednává a může ji vrátit k dořešení toliko v případě, zjistí-li, že ne-

d) zadržení orgány SNB může trvat až tři týdny, je-li takové doby třeba k náležitěmu objasnění věci, zejména ke zjištění organizátorů akcí narušujících veřejný pořádek.

§ 4

Toho, kdo svou činností narušuje socialistický společenský řád a ztrácí tím důvěru potřebnou k zastávání dosavadní své funkce nebo svého dosavadního pracovního místa, lze z funkce odvolat, popřípadě s ním i okamžitě rozvázat pracovní poměr; jde-li o pracovníka, na něhož se nevztahují ustanovení zákona práce o rozvázání pracovního poměru, lze s ním pracovní poměr propustit okamžitě skončit. Studenta lze za uvedených okolností vyloučit z dalšího studia.

U učitelů vysokých a jiných škol může příslušný ministr z funkce odvolat, popřípadě i pracovní poměr okamžitě zrušit též proto, jestliže v rozporu se svými povinnostmi vychovávají svéownu mládež proti zásadám socialistické společnosti a její výstavby.

Případný nezaujatý odborný orgán nemá odkladný účinek.

K opatřením, která podle zákonů, statutů vysokých škol nebo fakult, vzorového řádu, pracovních řádů nebo zákoníku práce přísluší činit k okamžitému zrušení pracovního poměru nebo vyloučení ze studia orgánům škol nebo orgánům akademii věd, popřípadě jejich pracovištím, je oprávněn ministr školství nebo příslušný předseda akademie věd nebo místopředseda akademie věd pověřený k tomu vládou.

Rudé právo byl deníkem a ústředním tiskovým orgánem Komunistické strany Československa. Stranou jej využívala především k propagandě. Noviny byly založeny v roce 1920, během druhé světové války vycházely v ilegilitě. Po sametové revoluci se část redakce osamostatnila a později byl deník přejmenován na Právo.

Sbírka: Národní muzeum – Historické muzeum

Otázky k zamyšlení:

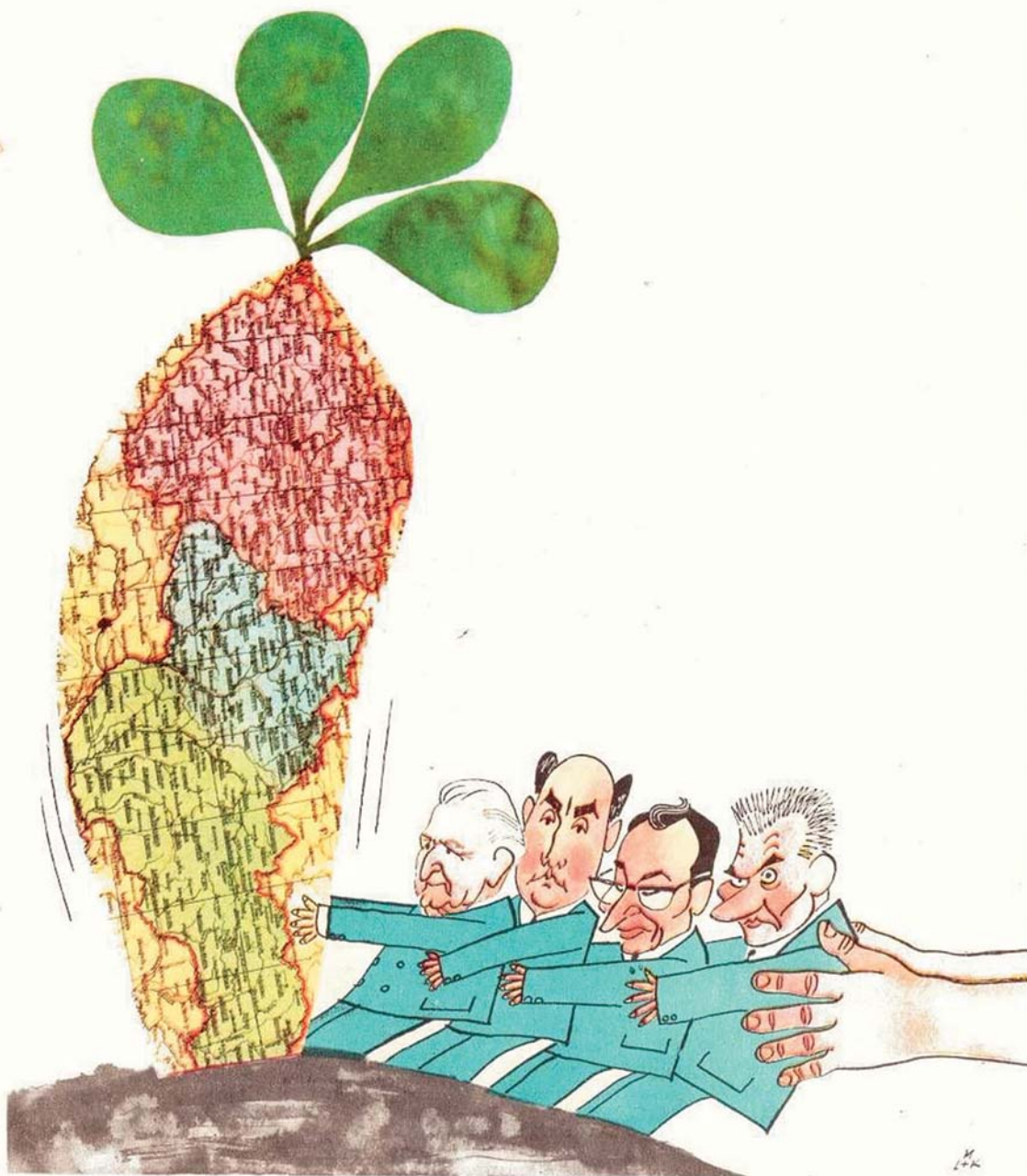
- Na jaké události reagovalo předsednictvo Federálního shromáždění vydáním zákonného opatření? *Na první výročí okupace vojsk Varšavské smlouvy proběhly masivní demonstrace, které byly násilně potlačeny.*
- Co to byl tzv. pendrekový zákon? Tento zákon přijalo předsednictvo Federálního shromáždění ČSSR pod vedením Alexandra Dubčeka dne 22. Srpna 1969. Zákon zpříšňoval tresty za protikomunistické projevy.

NEDÁME!

DIKOBRAZ

10. ZÁŘÍ 1968 ROČNÍK XXIV. CENA 80 HAL.

ČERNÍK ZA SVOBODU, DUBČEK ZA ČERNÍKA, SMRKOVSKÝ ZA DUBČEKA, A ZA NIMI VŠICHNI!

JAROSLAV MALÁK

Karikatura zobrazuje představitele pražského jara, jak tahají řepu stejně jako v pohádce *O řepě*. Řepu symbolicky nahrazuje mapa Československa, v rukou ji drží Ludvík Svoboda: prezident Československé republiky (1968–1975); za ním následuje Oldřich Černík: komunistický politik, československý premiér (1968–1970) a jeden z čelních představitelů československého obrodného procesu; Josef Smrkovský: československý politik a funkcionář KSČ během pražského jara 1968, během něhož zastával funkci předsedy Národního shromáždění ČSSR; Alexandr Dubček: československý politik, čelní osobnost pražského jara 1968.

Zdroj: Malák, M., 1968. *Dikobraz: nezávislý satirický a humoristický týdeník*. Praha: Eurostudio, roč. 24, č. 37, titulní strana.

Otázky k zamyšlení:

- Co chtěl autor obrázku karikaturou sdělit? *Období politického útlaku charakteristické především pro 50. léta střídá vlna uvolnění. Reformy pražského jara byly pokusem režim liberalizovat a urychlit proces demokratizace. Představitelé pražského jara na obrázku symbolicky vytrhávají, osvobozují Československo.*
- Vysvětli pojem pražské jaro. *Pražské jaro je označení období politického uvolnění v Československu během 60. let.*

NEDÁME!

Prosinec 1968

NÁVRH PRO STÁTNÍ BANKU ČESKOSLOVENSKOU

Jménem naší redakce si dovoluujeme navrhnout, aby se utvořil osobní účet pro členy strany, kteří dočasně zůstali v zahraničí. Je věcí komunistické s cti těchto soudruhů, aby stranické příspěvky platili ve valutách, a tomu by sloužilo námi navrhované konto. Za tuto myšlenku očekáváme 10% provize v prospěch devizového konta naší redakce.

NÁVRH PRE ŠTÁTNU BANKU ČESKOSLOVENSKÚ

V méně našej redakcie dovoľujem si navrhnúť, aby sa otvoril osobitný účet pre členov strany, ktorí dočasně zostali v zahraničí. Je vecou komunistickej cti týchto súdruhov, aby stranické príspevky platili vo valutách, a tomu by slúžilo nami navrhované nové konto. Za túto myšlienku očakávam e 10 % provízie v prospech devizového konta našej redakcie.

Převzato z: Roháč: satiricko – humoristický
týždeník, 1968, č. 45, s. 1.

V období po srpnu 1968, po příchodu okupačních vojsk Varšavské smlouvy, opustilo velké množství občanů území Československa a odešlo do exilu. Mnozí lidé byli v té době na zahraniční dovolené a zpět se již nevrátili. Příchod zahraničních vojsk zklamalo také mnoho příznivců KSČ.

Zdroj: Anonym, 1968. *Roháč: satiricko-humoristická týdeník*. Bratislava: Pravda, č. 45, s. 1.

Otázky k zamyšlení:

- Z jakého důvodu opouštěli lidé po srpnu 1968 Československo?
- Jak vnímali lidé v Československu příchod vojsk Varšavské smlouvy?

NEDÁME!